

Par Publisko iepirkumu likumā, Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā un Ministru kabineta 2008.gada 5.februāra noteikumos Nr.65 “Noteikumi par iepirkuma procedūru un tās piemērošanas kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem” ietvertā tiesiskā regulējuma piemērošanu attiecībā uz biedrībām un nodibinājumiem

Publisko iepirkumu jomu Latvijā regulē Publisko iepirkumu likums (turpmāk – Likums), ar ko pārņemta Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 31.marta direktīva 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru, Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums, ar ko savukārt pārņemta Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 31.marta direktīva 2004/17/EK, ar ko koordinē līgumu piešķiršanas procedūras subjektiem, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu jomā, kā arī Ministru kabineta 2008.gada 5.februāra noteikumi Nr.65 “Noteikumi par iepirkuma procedūru un tās piemērošanu kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem” (turpmāk – Noteikumi).

Minēto normatīvo aktu piemērošana katrā konkrētā gadījumā ir atkarīga no attiecīgā subjekta statusa un no jomas, kurā tas darbojas. Tādējādi, lai konstatētu, kurā iepriekš minētajā normatīvajā aktā ietvertais tiesiskais regulējums attiecīgajam subjektam, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, iepirkumos ir jāpiemēro, jākonstatē, vai tas atbilst pasūtītāja definīcijai Likuma izpratnē, vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja definīcijai Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma izpratnē, vai arī finansējuma saņēmēja definīcijai Noteikumu izpratnē.

Lai arī vairumā gadījumu biedrības un nodibinājumi neatbilst pasūtītāja statusam Likuma izpratnē vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja statusam Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma izpratnē, tomēr ir iespējami gadījumi, kad, izvērtējot biedrības vai nodibinājuma juridisko statusu un darbību, tiek konstatēta biedrības vai nodibinājuma atbilstība pasūtītāja vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja definīcijai iepriekš minēto likumu izpratnē. Līdz ar to, lai noteiktu, kurā normatīvajā aktā ietvertais tiesiskais regulējums konkrētai biedrībai vai nodibinājumam savos iepirkumos ir jāpiemēro, jāizvērtē attiecīgās biedrības vai nodibinājuma juridiskais statuss, darbības mērķi un virzieni.

Likuma 1.panta 10.punktā ir noteikts, ka pasūtītājs ir valsts vai pašvaldības iestāde, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona vai tās institūcija, kā arī privāto tiesību juridiskā persona, kas vienlaikus atbilst šādiem kritērijiem:

a) ir nodibināta vai darbojas, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības, kurām nav komerciāla vai rūpnieciska rakstura,

b) atrodas valsts vai pašvaldības iestādes, pašvaldības, citas atvasinātas publiskas personas vai tās institūcijas padotībā vai izšķirošā ietekmē vai šiem kritērijiem atbilstošas privāto tiesību juridiskās personas izšķirošā ietekmē (šī ietekme izpaužas kā balsstiesību vairākums pārraudzības vai izpildinstitūcijas locekļu ievēlēšanā vai vadības iecelšanā), vai arī šīs privāto tiesību juridiskās personas darbību vairāk par 50 procentiem finansē valsts, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona, tās institūcija vai cita šiem kritērijiem atbilstoša privāto tiesību juridiskā persona.

No minētās definīcijas saprotams, ka pasūtītāja statusa konstatēšana ir saistīta ar vairāku juridiski svarīgu faktu konstatēšanu subjekta darbībā. Pirmkārt, tā darbībā jākonstatē nekomerciāla rakstura sabiedrības vajadzību vai nerūpnieciska rakstura sabiedrības vajadzību nodrošināšanu. Otrkārt, jākonstatē atrašanos pasūtītāja (Likuma izpratnē) padotībā vai izšķirošā ietekmē vai arī lielākās daļas (vairāk par 50 procentiem) darbības finansēšanu no pasūtītāja puses.

Atbildi par to, kādas sabiedrības vajadzības ir uzskatāmas par nekomerciāla rakstura sabiedrības vajadzībām, iespējams rast Eiropas Kopienų tiesas (turpmāk – EKT) judikatūrā izteiktajās atziņās. Tā “BFI Holding” lietā (50. – 51.p.)¹ EKT pēc dalībvalstu līgumslēdzēju iestāžu saraksta izvērtēšanas noteica divus kritērijus, kas raksturo nekomerciāla rakstura sabiedrības vajadzības, proti – tās ir tādas vajadzības, kas nav saistītas ar preču un pakalpojumu pieejamību tiešā tirdzniecībā (marketplace) un kuras valsts izlemj nodrošināt pati, vai pār kurām tā vēlas paturēt izšķirošu ietekmi. Jāņem vērā, ka ar pieejamību tiešā tirdzniecībā nav jāsaprot jebkuras preces vai pakalpojuma saņemšana par samaksu jebkādos apstākļos, jo, ja tā būtu, tad EKT par nekomerciāla rakstura sabiedrības vajadzību nodrošināšanu nebūtu atzinusi apbedīšanas pakalpojumu nodrošināšanu (“Truley” lieta²), sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu nodrošināšanu (“BFI Holding” lieta), augstākās izglītības pakalpojumu nodrošināšanu (“University of Cambridge” lieta³) un pat pašvaldībai piederošas kapitālsabiedrības darījumus ar nekustamo īpašumu, lai nodrošinātu tehnoloģiskā parka izveidi un tādējādi – tehnoloģiju attīstību pilsētā (“Riita Korhonen” lieta⁴). No minētajiem piemēriem ir jāsecina, ka pieejamība tiešā tirdzniecībā nozīmē tādu stāvokli tirgū, kad tirgus dalībniekiem, lai konkrētā sfērā sniegtu pakalpojumus, piegādātu preces vai veiktu būvdarbus, nav jāizpilda īpašas normatīvas vai administratīvas prasības, kas izvirzītas papildus tirgus dalībniekus parasti saistošajām prasībām (noteikta reģistrācijas forma, pienākums sniegt atskaites nodokļus administrējošām institūcijām u.tml.), turklāt preču piegāde, pakalpojumu sniegšana vai būvdarbu veikšana nav saistīta ar sabiedriska rakstura mērķiem.

Savukārt saistībā ar finansēšanas jautājumu ir jānorāda, ka jebkura veida finansējums, ko publiska persona piešķir privātai personai, neveido atkarību, kas rada pasūtītāja Likuma izpratnē statusu. Tā EKT “University of Cambridge” lietā uzsvēra, ka par pasūtītāja statusu radošu finansējumu ir uzskatāms tāds finansējums, kas tiek piešķirts bez noteikta mērķa pretstatā finansējumam, kurš tiek piešķirts noteiktu personīgu interešu vārdā un tādējādi rada ikdienišķas darījuma, nevis īpašas pakļautības attiecības.

Tādējādi biedrība, kura sniedz iedzīvotājiem konsultatīvus, informatīvus un mācību pakalpojumus, piemēram, enerģētikas jomā, izstrādā un uztur reģiona enerģētikas datu bāzi, veic reģiona un pašvaldību plānošanas dokumentu izstrādi enerģētikas nozarē, koordinē to ieviešanu ar mērķi veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu un atjaunojamo energoresursu izmantošanu publiskajā un privātajā sektorā, un kuras lielākā daļa dibinātāju ir pašvaldības iestādes (domes), kurām biedrības izpildinstitūcijā (valdē) pieder balsstiesību vairākums ir atzīstama par pasūtītāju Likuma izpratnē, jo ir konstatējama biedrības atbilstība gan Likuma 1.panta 10.punkta a), gan b) apakšpunktā noteiktajiem kritērijiem, proti, tā atrodas pašvaldības iestādes izšķirošā ietekmē un tās darbība ir saistīta ar nekomerciāla rakstura sabiedrības vajadzību nodrošināšanu.

Attiecīgi saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 1.panta 21.punktu sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs ir publiskā institūcija vai publiskās institūcijas uzņēmums, kas veic šā likuma II nodaļā minētās darbības šā likuma II nodaļā minētajās jomās, kā

¹ Lieta C – 360/96 “Gemeente Arnhem, Gemeente Rheden vs BFI Holding BV”.

² Lieta C – 373/00 “Adolf Truley GmbH vs Bestattung Wien GmbH”, 33. - 40. paragrāfs.

³ Lieta C – 380/98 “The Queen vs H.M. Treasury, ex parte University of Cambridge”.

⁴ Lieta C – 18/01 “Riita Korhonen OY vs Taitotalo”.

arī jebkurš privāto tiesību subjekts, kas veic šā likuma II nodaļā minētās darbības šā likuma II nodaļā minētajās jomās vai jebkurā to kombinācijā, pamatojoties uz īpašām vai izņēmuma tiesībām, ko piešķirusi kompetenta iestāde uz tādu normatīvo vai administratīvo aktu pamata, kuru normas ierobežo darbību veikšanu iepriekšminētajās jomās, dodot tikai vienam subjektam vai dažiem subjektiem tiesības veikt darbības kādā no šīm jomām, un kas ievērojami ietekmē citu subjektu iespējas darboties šajā jomā. Šī paša panta 20.punktā ir noteikts, ka publiskās institūcijas uzņēmums ir jebkurš komersants, kurš atrodas publiskās institūcijas tiešā vai netiešā izšķirošā ietekmē uz līdzdalības vai līguma pamata. Publiskajai institūcijai jo īpaši izšķirošajā ietekmē, ja tai tieši vai netieši pieder lielākā daļa (vairāk nekā 50 procentu) no kapitālsabiedrības parakstītā pamatkapitāla vai ja tā kontrolē balsu vairākumu, kas saistīts ar emitētajām kapitāla daļām (akcijām), vai tā ir tiesīga vairāk nekā pusi no pārraudzības institūcijas vai izpildinstitūcijas locekļiem.

Savukārt saskaņā ar Noteikumu 2.punktu finansējuma saņēmējs ir jebkura persona, kura saskaņā ar atbildīgās institūcijas lēmumu saņem Eiropas Savienības politiku instrumentu, kā arī valsts vai pašvaldību budžeta finansējumu līguma izpildei, izņemot finansējumu, kas tiek piešķirts kā kompensācija.

Jāņem vērā, ka Noteikumu 3.punktā ir noteikts, ka noteikumi neattiecas uz personu, kura ir pasūtītājs Likuma izpratnē vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma izpratnē. Tādējādi ir secināms, ka, ja biedrība vai nodibinājums kā finansējuma saņēmējs vienlaikus ir atzīstams par pasūtītāju Likuma izpratnē vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma izpratnē, tam ir saistošs iepriekš minētajos likumos, nevis Noteikumos ietvertais tiesiskais regulējums. Savukārt, ja biedrība vai nodibinājums kā finansējuma saņēmējs nav atzīstams par pasūtītāju Likuma izpratnē vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma izpratnē, tam iepirkumu veikšanai ir saistošs Noteikumos, nevis likumos ietvertais tiesiskais regulējums.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka biedrībām un nodibinājumiem kā finansējuma saņēmējiem (arī tiem, kas ir pasūtītāji Likuma izpratnē vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma izpratnē) iepirkumu organizēšanā ir jāņem vērā ne vien iepriekš minētajos, bet arī citos gan nacionāla, gan starptautiska rakstura ar konkrētu jautājumu saistītos normatīvajos aktos ietvertais tiesiskais regulējums, kā arī līgumos un vadlīnijās, kas saistītas ar finansējuma piešķiršanu, noteiktais.